Webinar leesvaardigheid in het vo: kansen voor elk vak

Antwoorden op vragen uit de chat

KENNISROTONDE van het NRO

samen onderwijs versterken NRO

ontwikkelkracht

Hoe kan ik een tekst laten aansluiten bij het niveau van leerlingen in heterogene klassen?

KENNISROTONDE
van het NRO

Er zijn meerdere oplossingen denkbaar:

1. Tekst over hetzelfde onderwerp van verschillend niveau aanbieden (passend bij de leerlingen) en dan samen in de klas het onderwerp bespreken waarbij leerlingen teruggrijpen op wat zij lazen, en wat ze dan met elkaar delen.
2. Leerlingen allemaal dezelfde tekst geven, en dan leerlingen die beter lezen andere leestaken geven (moeilijke woorden van definities voorzien voor degenen die minder goed lezen, stukken laten voorlezen voor die mindere lezers).
3. Ook kun je je afvragen wat leerlingen die minder goed lezen mogelijk aan bagage hebben die betere lezers niet hebben: hebben ze ervaringskennis over het onderwerp die ze in kunnen brengen? Een andere taal waarin ze wel goed over het onderwerp van de tekst kunnen praten? Kunnen ze goed tekenen of schematische voorstellingen van de inhoud van de tekst maken waarmee ze ook de goede lezers kunnen helpen?

We weten uit onderzoek dat alle leerlingen gebaat zijn bij verhoging van het talige vermogen van leerlingen die achterblijven, bijvoorbeeld omdat ze meertalig zijn, omdat het niveau van klassengesprekken omhoog gaat en uiteindelijk het leerklimaat voor alle leerlingen beter wordt (Liu, R., Li, W., Xiong, B., Zhang, Z., & Yan, L. (2024). Navigating the Mind's Bilingual Maze: Understanding Cognitive Advantages Across Variables. Lecture Notes in Education Psychology and Public Media. https://doi.org/10.54254/2753-7048/46/20230655). Dus in deze situaties loont het om extra lestijd te steken in het tot goede betekenisgeving aan een tekst te komen.

Heb je ook handvatten om het juiste niveau te bepalen?

KENNISROTONDE
van het NRO

- Leesonderwijs heeft tot doel leerlingen naar een bepaald niveau toe te brengen. Denk dus vooral na over wat je als eindniveau wilt (bijvoorbeeld dat al je leerlingen een NRC-artikel over een historisch onderzoek kunnen lezen) en reken dan terug: wat hebben ze nodig om zo'n tekst te begrijpen? Veel teksten over dat onderwerp, veel krantenartikelen, of misschien vooral fictie omdat ze dan langere teksten over het onderwerp lezen?
- Een tekst mag best iets uitdagend zijn voor een leerling. Het is dan vooral belangrijk dat je de leerling helpt met het kunnen lezen van de tekst. Als je dit een paar keer één-op-één met leerlingen doet, heb je direct een beter beeld van hun niveau. Daarnaast kan je ook met andere docenten die de leerling vaker zien overleggen, om op die manier het niveau beter in te schatten.
- Ga er vanuit dat dat hele proces niet kritisch is in de zin dat alle leerlingen altijd precies op hun niveau een tekst nodig hebben.
- Bedenk voor leerlingen met verschillend leesniveaus bijvoorbeeld andere leestaken.
- Zorg dat je ook verschillende soorten lezers probeert aan te spreken (sommigen lezen nu eenmaal liever fictie dan een archiefstuk).
- Kijk of je in de dynamiek van de klas steeds wat een bepaalde leerling met een tekst kan (sommigen van hen zullen heel goed de teksten van popliedjes kunnen ontleden over de Vietnam-oorlog) goed tot zijn recht kan laten komen. Leerlingen zelf om relevante teksten over het onderwerp vragen kan dan ook al een ingangetje geven.

Hoe enthousiasmeer ik vakdocenten om hun verantwoordelijkheid te nemen in het creëren van een rijke leesomgeving?

KENNISROTONDE
van het NRO

Meest directe motivatie is dat we weten dat de leeropbrengsten beter worden als leerlingen taalvaardiger zijn. Ze hebben taal- en leesvaardigheid nodig om vakkennis op te doen. Door hun leesvaardigheid te verbeteren, wordt het voor leerlingen ook mogelijk om hun vakkennis te verbreden.

Maar misschien kun je ze ook motiveren door te laten zien dat er veel laaghangend fruit is: ze doen al heel veel met taal in hun lessen, dat kan bijna niet anders. Hoe kan dat net iets effectiever, of hoe wordt het contact met de leerlingen er net iets beter door, of hoe worden de klassendiscussies inhoudelijker? Kijk ook waar die docent de doelen wil leggen als het om taaldoelen gaat, en kijk of je samen middelen kunt bedenken.

Hier lees je meer over het belang van taalgericht vakonderwijs:
Handboek taalgericht vakonderwijs (3e herziene druk). Hajer, M., & Meestringa, T. (2015). Bussum: Coutinho.
Themapagina Hoe geef je vorm aan effectief taalgericht vakonderwijs?

samen onderwijs versterken
NRO

En lezen in andere talen? Of teksten van zaakvakken in thuistalen?

KENNISROTONDE
van het NRO

Aan de ene kant is lezen in alle vakken lezen: begrijpen wat er staat, analyseren hoe het er staat, bedenken waarom het er zo staat en dus betekenis geven. Daarin zit wat je procedurele gelijkheid zou kunnen noemen, en het helpt als je leerlingen laat zien dat dit in principe voor elk vak zo is. Maar elk vak lees je vanwege specifieke vakinhoud. Er zit dus ook veel ongelijkheid in lezen in de andere talen, omdat daar de vakinhoud anders is dan bij Nederlands (bij Nederlands leer je over de Nederlandse taal en cultuur, bij Frans over de Franse etc.).

We weten dat lezen in de thuistaal voor kennisverwerving kan helpen: en dat geldt met name voor kennisverwerving in wat de zaakvakken genoemd worden (van geschiedenis tot wiskunde tot biologie). Maar ook voor de talen geldt dat: sommige kennis die je daarin overdraagt, kan in de thuistaal effectiever worden overgedragen dan in de taal van het vak. Iets leren over de Nederlandse cultuur kan ook in het Syrisch, als meerdere leerlingen die taal machtig zijn. En dat komt dan weer omdat mondelinge interactie van hoog niveau (en dat kunnen leerlingen in hun thuistaal bereiken) leerprocessen kan helpen.

Zijn er al scholen die b.v. docenten Nederlands een geschiedenistekst laten behandelen om het beter te begrijpen?

KENNISROTONDE
van het NRO

Hierbij moet je bedenken dat een geschiedenisdocent met een en dezelfde tekst andere leerdoelen (kerndoelen) heeft dan de docent Nederlands. Een docent geschiedenis wil er kennis over geschiedenis door laten oppikken door de leerlingen, de docent Nederlands gaat over kennis over de Nederlandse taal en cultuur. Dat kan elkaar aanvullen, maar door de specialistische vakkennis van beide docenten is het niet erg voor de hand liggend om te gaan doceren over leerdoelen die niet bij jouw vakgebied horen.

Soms kan eenzelfde tekst of soortgelijke teksten wel bij verschillende vakken gebruikt kunnen worden. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij scholen die thematisch of projectmatig werken. In elk vak wordt dan aan de leerdoelen van dat specifieke vak gewerkt, maar dat kan met teksten van hetzelfde onderwerp.

Zijn er dan ook 'bewijzen' van dit rendement van gezamenlijke schooltaal-effort?

KENNISROTONDE
van het NRO

Het evalueren van de effectiviteit van taalbeleid is complex. Dit komt doordat beleid vaak op meerdere niveaus wordt uitgevoerd en beïnvloed wordt door diverse contextuele factoren, zoals onverwachte bezuinigingen of gratis beschikbare chatbots die schijnbaar uit het niets hun intrede doen.

Het uitvoeren van grootschalige effectstudies, vergelijkbaar met gecontroleerde experimenten, is in deze context niet haalbaar. Toch biedt bestaande wetenschappelijke literatuur waardevolle inzichten in welke beleidsmaatregelen effectief lijken te zijn en hoe deze succesvol kunnen worden geïmplementeerd, al dan niet sterk aangepast aan contextuele bijzonderheden. Dit gebeurt meestal met kwalitatief onderzoek.

Een voorbeeld is het onderzoek van Alviarez (2024) over de zogeheten ‘taalvriendelijke school’ (language friendly school) – een school die docenten ondersteunt waarom inclusief te zijn in een meertalige school. Alviarez nam daarvoor interviews af en deed observaties in klaslokalen in hun inspanningen om de taaldiversiteit van leerlingen te erkennen en te waarderen, wat bijdraagt aan een positieve leerervaring voor alle leerlingen (zie Alviarez, R. (2024). The Language Friendly School: supporting teachers as transformative agents of change. Language, Culture and Curriculum, 1–16. https://doi.org/10.1080/07908318.2024.2435294)

Hoe kun je dyslecten het beste helpen bij het verbeteren van hun leesvaardigheid?

KENNISROTONDE
van het NRO

Heel veel in contact brengen met taal: voorlezen, praten over lezen, zoveel mogelijk zelf laten lezen. Dat is moeilijk op te brengen voor leerlingen die het juist erg moeilijk hebben met lezen, dus de taak van de leraar is vooral het zo interessant/aantrekkelijk mogelijk te maken en goed te kijken naar signalen dat het vordert (hoe miniem ook) om de moed erin te houden. Veel kinderen met dyslexie leren uiteindelijk iets aan waardoor ze met hun leesproblemen om leren gaan, het is vooral een kwestie van dat mogelijk maken.

Meer informatie over onderwijs voor leerlingen met dyslexie vind je op www.dyslexiecentraal.nl, b.v.:
https://dyslexiecentraal.nl/weten/goed-lees-en-spellingonderwijs
https://dyslexiecentraal.nl/weten/begeleiding-bij-lees-en-spellingproblemen
https://dyslexiecentraal.nl/weten/ondersteuning-van-leerlingen-met-dyslexie

Daarnaast kan je ook contact opnemen met Dyslexie Centraal, om een vraag beantwoord te krijgen.

Heeft het zin om schoolbreed te gaan werken met schooltaalwoordenlijsten, per niveau havo / vmbo / vwo?

KENNISROTONDE
van het NRO

Tip voor vmbo: ITTA basislijst schooltaalwoorden vmbo

Maar goed taalbeleid is geen optelsom van losse maatregelen, maar een samenhangend plan waarin duidelijke doelen worden gesteld en waarin leerkrachten, leerlingen en ouders actief betrokken worden (zie bijvoorbeeld Hult, F. M., & Johnson, D. C. (Eds.). (2019). Research methods in language policy and planning: A practical guide. Wiley-Blackwell.)

Een schoolcultuur waarin taalvriendelijkheid centraal staat, heeft directe impact op schoolsucces, motivatie en sociaal welzijn (zie bijvoorbeeld Menken, K., & O. García (Eds.). (2017). Language Policy in Education: Critical Issues (2nd ed.). Routledge).

Hoe belangrijk is een gemeenschappelijke taal van docenten voor het leerproces van leerlingen?

KENNISROTONDE
van het NRO

Leerlingen kunnen aan heel veel verschillen tussen docenten wennen, ook aan verschillen in taalgebruik. In zekere zin is dat ook heel leerzaam voor ze, want ook dat is rijkheid van taal. Wat de ene docent ermee doet, is niet per definitie hetzelfde als wat een ander doet. Het helpt ze wel als je dat aan ze aangeeft (b.v.: “Bij geschiedenis wordt jullie dat zo en zo uitgelegd, maar bij economie pakken we dat net even anders aan”).

In hoeverre werk je dan samen tussen zaakvak- en taaldocent?

Een taaldocent is ook een vakdocent, die doceert kennis over de taal en cultuur van een bepaald taalgebied. Zoals een aardrijkskundedocent kennis over de aarde doceert. Door de verschillen tussen die docenten niet groot te maken, kun je elkaar allicht veel sneller vinden als het gaat om het nadenken over de rol van taal in het verwerven van kennis in jouw vak.
In het webinar komt dit verder aan bod (didactiek voor taal-/leesonderwijs aan taaldocent vragen, teksten van zaakvakken ook bij Nederlands lezen, etc.).

Hoe hangen de doelen bij taalonderwijs (begrijpen, analyseren, interpreteren) samen met het taalniveau 1F t/m 4F en het schoolniveau (lwt, basis, kader, gl/tl, havo en vwo)?

KENNISROTONDE van het NRO

Die drieslag is bij al het taalonderwijs, ongeacht niveau en schooltype, leidend, omdat dit het proces is waarlangs (diep) begrip van een tekst tot stand komt. En dat (diepe) begrip is in elke vorm van leesonderwijs een belangrijk doel. Dat betekent dat je ook met leerlingen in praktijkonderwijs en vmbo-kader de stap naar interpreteren moet maken. Leerlingen kunnen dat ook: heel vaak is de eerste vorm van begrijpen ook al een interpretatie, en probeer je dat bij lezen nog uit te diepen door preciezer te kijken hoe het er staat en waarom het er zo staat om tot diep begrip (een interpretatie onderbouwd door nauwkeurige lezing van de tekst) te komen.

Hoe kan de bibliotheek helpen bij het ondersteunen bij het maken van verbinding met taal in alle vakken?

Bibliotheken hebben vaak leesconsultenten die heel goed onderwerp en niveau van teksten kunnen inschatten. Dus als je weet wat je wilt met een les, in een klas, in een schooljaar, kun je ze vragen naar een (reeks) tekst(en) die leerlingen bij dat doel brengt. Dit komt ook in het webinar aan bod.

Wat krijgen docenten van talen mee over de vakspecifieke manieren om teksten te lezen in andere vakgebieden?

KENNISROTONDE
van het NRO

Niet zoveel, in opleidingen van taaldocenten wordt daar niet veel aandacht aan besteed omdat die immers hun eigen vakinhoud hebben (kennis van x-se taal en cultuur). Als je ze hierover kennis wilt laten krijgen, zul je die aan moeten reiken. Maar het is wel de vraag of dat effectief is: wat is het doel van de docent Nederlands vragen of hij/zij je wil helpen teksten over biologie beter begrijpelijk te laten zijn voor leerlingen? De docent Nederlands zal al snel biologische kennis moeten gaan overdragen (want een tekst goed begrijpen betekent er betekenis aan geven), en kan een docent Nederlands dat?

Hoe borg je taalgericht vakonderwijs?

Dat is iets waarop je de schoolleiding kunt aanspreken: die maakt beleid, bepaalt ambitieniveau en zorgt voor tijd en middelen. Zie ook handboek en themapagina op slide vier.

Zie je verschil in verwerking van Nederlandse taal op een computerscherm en alleen maar digitaal aanbod vs Nederlandse taal op papier en fysieke verwerking van taal?

KENNISROTONDE
van het NRO

Als je gebruik maakt van een goed digitaal scherm (e-reader, rustig voor de ogen) zijn er in onderzoeken niet of nauwelijks verschillen gemeten. Maar onrustige schermen (telefoon, laptop) maken het lezen wel vermoeiender en minder lang vol te houden. En lezen om te leren doen leerlingen vooralsnog het meest effectief uit gedrukte boeken
Lees meer over digitaal lezen en hoe je dit het beste in je onderwijs kan opnemen in dit gratis boek van IEA: https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-75121-9

Zou het vak Nederlands dan moeten evolueren naar informatieverwerking?

Nederlands doceert kennis over de Nederlandse taal en cultuur en taalgebruik: taal, cultuur en taalgebruik veranderen zeker onder invloed van informatietechnologie, maar dat verandert de vakinhoud van dat schoolvak niet wezenlijk.

Voor ons vakgebied hebben leerlingen woordenschat nodig over situaties waar onze vakinhoud voorkomt en voor observeren en redeneren. Hebben jullie een handig tool om te checken of leerlingen die woordenschat hebben? Het gaat niet alleen om CAT maar ook zelfs om DAT. Voorbeelden situaties: ballen gooien, met water spelen, met licht spelen. Leerlingen die dat weinig doen hebben de fysieke ervaring soms niet en soms ook de woorden niet om de objecten die in zo'n situatie voorkomen te beschrijven. Deze woorden komen in teksten voor.

De check doe je het beste door niet eenmalig te meten (welke woorden kennen ze nu) maar door lestijd te besteden aan het leren kennen van die woorden: dus er veel teksten over lezen, veel over praten, veel over laten schrijven. We weten dat woordenschat dan toeneemt en op goed niveau komt.

Hoe laten we het bestuur van scholen / de directie inzien dat het belangrijk is dat we taal/basisvaardigheden echt schoolbreed moeten aanpakken? Op het moment formuleren vaak Nederlands docenten de visie voor het bestuur i.p.v. andersom.

Visie blijft misschien wel de inhoud die docenten zelf moeten leveren, maar ambitie en bijpassende middelen zouden van de schoolleiding moeten komen. Misschien zoeken naar scholen die accent op taalonderwijs hebben liggen en goede resultaten boeken, en dat goede voorbeeld voorhouden in de hoop dat dat stimuleert de afweging te maken dat als school ook te gaan doen? Dit komt ook in het webinar aan bod.

Ook een vraag?

Je kunt deze ook stellen via
https://www.kennisrotonde.nl/stel-je-vraag

KENNISROTONDE
van het NRO

samen onderwijs versterken
NRO

ontwikkelkracht